

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Schaamte

- haar functie, valideer dat de schaamte iets goeds gedaan heeft om uitsluiting en uitstoting van de cliënt te voorkomen.
2. Benoem de schaamte op een liefdevolle manier. Schaamte kan in het licht niet overleven. Doe dat geleidelijk en voorzichtig.
 3. Heb compassievolle aandacht voor de onderliggende pijn, in de vorm van een afgestemde troostende aanraking of een bemoedigende zachte blik. Je herstelt hiermee de interpersoonlijke brug.
 4. De schaamte kan doorbroken worden door letterlijk in beweging te komen, door de levenskracht weer te mobiliseren.
 5. Geef aandacht aan de veerkracht en de dingen waar iemand trots op is (pendelen tussen pijn en kracht).
 6. Normaliseer en ontwapen. Als therapeut (en supervisor) helpen we onszelf en ook de cliënt om de innerlijke criticus te verminderen door die te valideren en wellicht ook over eigen missers te vertellen. Humor is daarbij heel helpend.
 7. Gebruik schaamte als therapeutisch instrument voor sociale regulatie. Hoogmoed of zelfoverschatting vraagt om enige milde beschaming. Het is onze taak als therapeut om de cliënt terug te brengen in *the window of belonging*.

Jasmien Peeters is filosoof, systeemtherapeut en (eft-)relatietherapeut. Ze werkt voor Duet relatiebemiddeling en in haar eigen praktijk. E-mail: jasmien@focus-op-verbinding.be.

Het Lorentzhuis draait door

Afscheidssymposium voor Justine van Lawick, Eliane Wiebenga en Hans Bom
[Haarlem, 7 oktober 2022]

Sanne van Megchelen-Oomens

Op een mooie herfstdag in oktober begeef ik mij naar de Lichtfabriek in Haarlem, naar een verrassingssymposium; er is niets uitgelekt over wat ons te wachten staat. De Lichtfabriek is een ambitieuze locatie. De zaal biedt ruimte aan een groot publiek en er is ruim ingetekend. Het zijn dan ook niet de minste collega's op wiens loopbaan we vandaag terugblikken. Justine van Lawick, medeoprichter van het Lorentzhuis, is internationaal bekend vanwege haar werk rondom huiselijk geweld, de ontwikkeling van het programma Kinderen uit de Knel, en als medeauteur en redacteur van de toonaangevende handboeken voor het Nederlandse taalgebied.

Eliane Wiebenga en Hans Bom zijn beiden ambassadeurs van de methode Geweldloos Verzet van Haim Omer in Nederland en internationaal bekend vanwege hun theoretische doorontwikkeling van de methodiek Verbindend Gezag. De pensionering van deze visionaire systeemtherapeuten betekent een aderlating voor het Lorentzhuis, centrum voor systeemtherapie, opleiding en consultatie.

De regie over deze dag wordt gevoerd door Erik van der Elst, systeemtherapeut en dramatherapeut, en Femke Valentijn, kinderpsychiater en systeemtherapeut, beiden als zelfstandigen werkzaam bij het Lorentzhuis. Om kwart voor tien in de ochtend brengen zij met een opzweepend duet de zaal in beweging.

Tafelheer Frenk van der Linden start aan tafel met de drie pensionado's. Wat is het geheim van het Lorentzhuis? Spontaan en met een lach vullen de drie elkaar aan in een beeldende schets: 'Verbinding, creativiteit en eigenzinnigheid, veelkleurigheid en

Het Lorentzhuis draait door

veelstemmigheid.' 'We zitten niet als een kip op eieren van gestolde kennis, maar we vormen een voelbaar energiek en creatief broeinest.'

Na deze enthousiasmerende woorden worden we vergast op een optreden van tanguodansers en drievoudig wereldkampioenen Peter Rombouts en Marga Wouters. Synergie, creativiteit, onderlinge afhankelijkheid en op elkaar durven vertrouwen. Tegelijkertijd confronteert de dynamiek van de tango het publiek met een uitgesproken stereotiepe sekserolverdeling. Zoals Van der Linden zich later hardop afvraagt: 'Hoe zouden we die dans ervaren als de rollen omgedraaid waren?'

Het ochtendprogramma staat in het teken van een terugblik op de geschiedenis van het Lorentzhuis. Aan tafel schuiven aan Marjan Ploegmakers-Burg, recent gepensioneerd en medeoprichter van de NVRG en het Amsterdams Instituut voor Gezins- en Relatietherapie, en emeritus hoogleraar sociale wetenschappen Christien Brinkgreve. Het wachten is op de derde gast ...

Flip Jan van Oenen (recent gepensioneerd arts-systeemtherapeut en theatermaker) en zijn theaterpartner Henry Kalb geven een voorstelling ten beste waarin zij intiem relationeel geweld belichten als onuitroeibaar aspect van de menselijke natuur en de sociale interactie door de hele geschiedenis. Met humor en gebalde emoties verbeelden ze de ontspoorde dynamieken tussen ouders en kinderen en partners in een romantische relatie, en de werkzame interventies van Verbindend Gezag en het herschrijven van de relationele dans. De inmiddels vertrouwde theorie presenteren ze op een geconcentreerde, niet alleen verbale, maar juist ook via andere zintuigen voelbare manier.

Ploegmakers-Burg blikt terug op de ontwikkeling van het vak van systeemtherapie aan de hand van 'heilige huisjes'.

Als psychoanalytica en systeemtherapeut beschrijft ze hoe in de jaren tachtig van de vorige eeuw de interesse over en weer van de 'heilige huisjes' van psychoanalyse en systeemdenken leidden tot een conceptualisatie van het ontstaan van klachten in de binnenwereld in interactie met de systeemcontacten eromheen: het leven maakt nu eenmaal overstuur.

Brinkgreve belicht de ontwikkeling van de systeemtherapie als sociologisch verschijnsel. Hoe de blik op gezinsinteracties in plaats van op interne processen maakte dat er daadwerkelijk andere dingen zichtbaar werden en dat het onvoorstelbaar werd dat die mechanismen in gezinsdynamiek voordien onopgemerkt bleven. Een paradigmaverandering in actie. Ze schetst de huidige paradigmaverschuiving naar aandacht voor blijvende kwetsbaarheid en intergenerationeel trauma, en de notie dat lijden deel uitmaakt van het dagelijks bestaan.

Toonaangevende vakgenoten brengen geïnspireerde hommages aan het drietal. Monika Jongerius-Jongas, psychiater in ruste, systeemtherapeutisch psychotherapeut, leertherapeut en dichter draagt een ode voor die zij heeft geschreven naar aanleiding van dit afscheid. De medewerkers van het Amsterdams Instituut voor Relatie- en Gezinstherapie brengen de zaal met een door Frans Holdert gemaakt lied aan het zingen. Kinderpsychiater Peter Adriaenssens, verbonden aan UZ Leuven, vertolkt zijn innerlijke dialoog in een satirisch optreden met zijn alterego buikspreekpop. Hij memoreert hoe Van Lawick al direct na haar afstuderen zijn gezag als leidendgevend psychiater ter discussie stelde en hem uitdaagde om middels de innerlijke dialoog met zijn verschillende kanten, volledig mens te zijn.

Na de pauze is het tijd om middels fantasieën de vrijheid te nemen om ondanks

Het Lorentzhuis draait door

zorgelijke ontwikkelingen in de actualiteit, over de toekomst na te denken. Robert van Hennik, Ellen Reijmers en Peter Rober belichten hun visie op de toekomst.

Van Hennik, systeemtherapeut en praktijkhouder bij het Lorentzhuis, stelt zich de vraag hoe we in verbinding met de fundamenteën van de systeemtheorie het verschil kunnen maken in de huidige realiteit en in de toekomst. Van Hennik richt zich op het post-humanisme, de mens niet meer als kroon der schepping maar als deel van de natuur. Hij noemt Bruno Latour en Yuval Harari als grensverleggende denkers. We leven samen met dieren, mensen, bomen, planten en dingen. Wat betekent het in die context om mens te zijn? Hoe kun je als mens in verbinding staan met je omgeving, met elkaar, maar ook met de leefomgeving en met de technologie? De systeemtheorie kan een taal bieden om op deze vragen een antwoord te vinden en leert ons ook om relationeel verantwoordelijk te zijn.

Reijmers, algemeen directeur en hoofdopleider psychotherapieopleiding bij de Interactie-Academie in Antwerpen, gaat op zoek naar de verbanden tussen het historisch perspectief en de positie van de systeemtherapie vroeger, nu en in de toekomst. Haar boodschap is dat we elkaar nodig hebben om als dwarsliggers en tegensprekers de mens te blijven begrijpen in relatie met de ander en in samenhang met de context.

Rober, gezinstherapeut en hoogleraar aan de KU Leuven, onderzoekt de mogelijkheid van artificiële intelligentie om de menselijke therapeut te vervangen. 'De essentie van gezinstherapie is wat er gebeurt tussen mij als therapeut en de cliënt en wat er gebeurt tussen de cliënten als ik erbij ben.' Dat is moeilijk te omschrijven en over te brengen aan een algoritme of een beleidsmaker.

Amara van der Elst (19) geeft een indrukwekkend *spoken word*-optreden over verschillen tussen mensen en gedeelde verlangens.

De afronding van de dag nadert. Geëmotioneerd geven de drie pensionado's ons hun wensen voor het vak mee. Van Lawick spreekt van ambitieus idealisme: ze hoopt dat de gezinstherapeuten blijven geloven in hun vermogen het verschil te maken en vanuit de relationele ethiek met hun verzet en eigenwijsheid zullen bijdragen aan het behouden van onze aarde voor onze kindskinderen.

Wiebenga blikt terug op de strijdbaarheid die blijkbaar nodig blijft om de schijnbaar zo vanzelfsprekende inzichten van circulair denken en Geweldloos Verzet over het voetlicht te brengen en roept op om eigenwijze dwarsliggers te blijven, want de dwarsliggers houden de rails in balans.

Bom benadrukt: de zorg is geen markt. Zorg is een dienst die je verleent aan mensen die lijden. De kunst van het kijken met je ogen en je hart.

Op het grote scherm verschijnt een opname van de geliefde, in 2008 overleden psychiater-systeemtherapeut en medeoprichter van het Lorentzhuis, Tim Zwaan, die ons een hart onder de riem steekt: 'Een zitting zonder lach is een verloren zitting.'

Ellen Volkert, secretaresse van het Lorentzhuis, brengt ons allen aan het dansen en zingen met haar band als swingend einde van een emotionerende en spetterende dag.

Sanne van Megchelen-Oomens is psychotherapeut, systeemtherapeut en supervisor NVRG. Zij is werkzaam in Den Haag bij de combinatie PsyQ, i-psy en Brijder en in eigen praktijk bij het Lorentzhuis in Haarlem. E-mail: s.oomens@psyq.nl.